

2. Антонян Ю.М. Проблемы природы и причин современного терроризма // Социальные и психологические проблемы борьбы с международным терроризмом: Сб.стат. – М.: Наука, 2002. – С. 10-21.
3. Артамонов И.И. Терроризм: способы предотвращения, методика расследования: Монограф. – М.: Узд. Шумилова И.И., 2002. – 331 с.
4. Головатий М. Глобалізація тероризму // Урядовий кур'єр. – 2004. – 25 листопада. – № 225. – С. 7.
5. Клименко Н.И. Идентификационные следственные и оперативно-розыскные действия в составе методики расследования преступлений // Методика расследования преступлений: Сб.тр. – М.: б/в., 1976. – С. 149-151.
6. Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступлений // Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / Под ред. В.К. Лисиенко. – К.: Вища школа, 1988. – С. 29-43.
7. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений: Учеб. пособ. – Харьков: Юрид. ин-т, 1985. – 92 с.
8. Литвинов Н.Д. Террористические организации: формирование и деятельность (политико-правовой анализ): Монограф. – М. – Воронеж: ВИ МВД России, 1999. – 224 с.
9. Лукашевич В.Г., Салтевский М.В. Дидактические материалы к специализированному курсу криминалистики. Раздел "Научные основы криминалистической методики". – К.: КВШ МВД СССР, 1986. – 34 с.
10. Олышанский Д.В. Психология терроризма. – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.
11. Салтевский М.В. Криминалистическая характеристика: структура, элементы // Специализированный курс криминалистики: Учебник / Бахин В.П., Белкин Р.С., Дулов А.В. и др. / Отв. ред. М.В. Салтевский. – К.: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1987. – С. 307-316.
12. Устинов В.В. Обвиняется терроризм. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 416 с.
13. Форноляк В.М. Мотиви здійснення терористичних актів, пов'язаних із захопленням заручників та їх врахування оперативними підрозділами правоохоронних органів під час спеціальних операцій // Вісник Харківського державного університету. – 1999. – № 439. – Ч. 4, 5: Сер. Психологія, політологія: Особистість і трансформаційні процеси у суспільстві. – С. 171-176.

УДК 343.132 (477)

М.Й. Курочка
С.В. Єськов

- **НЕДОЛІКИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ У НОВОМУ КПК УКРАЇНИ**
- **ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ УСУНЕННЯ**

У статті досліджуються недоліки нормативної регламентації негласних слідчих дій, зокрема нормативна термінологія, строки їх проведення.

конфіденційне співробітництво. Наводяться пропозиції щодо удосконалення Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: *негласні слідчі дії, конфіденційне співробітництво, нормативна термінологія, Кримінальний процесуальний кодекс.*

В статье исследуются недостатки нормативной регламентации негласных следственных действий, в частности нормативная терминология, сроки их проведения, конфиденциальное сотрудничество. Приводятся предложения по улучшению Уголовного процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: *негласные следственные действия, конфиденциальное сотрудничество, нормативная терминология, Уголовный процессуальный кодекс.*

The article investigates the shortcomings of legal regulation of undercover investigative actions, in particular regulatory terminology, the terms of their conduct, a confidential co-operation. Proposals for improving the Criminal procedural code of Ukraine are given.

Key words: *undercover investigative actions, confidential co-operation, regulatory terminology, Criminal procedural code.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Знаковою подією у процесі реформування правоохоронної системи нашої держави стало розробка та прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України [1]. Оскільки попередній кримінально-процесуальний закон потребував значного оновлення, удосконалення та приведення у відповідність з міжнародними стандартами у галузі кримінального судочинства, зрозумілим є те, що реформування системи кримінальної юстиції стало неможливим без кардинального перегляду багатьох інститутів кримінально-процесуального права, розробки якісно нових нормативних засад розслідування кримінальних справ. Варто вказати, що необхідність суттєвого оновлення кримінально-процесуального законодавства відповідно до міжнародних принципів та гуманістичних цінностей обумовилася не тільки застарілістю кримінально-процесуального закону, а й чітким виконанням нашою державою взятих на себе зобов'язань перед міжнародним співтовариством. Так, у рішенні Парламентської Асамблеї Ради Європи від 26 вересня 1995 року №190 "Щодо вступу України до Ради Європи" [2] та багатьох інших рекомендаціях та резолюціях цієї європейської інституції акцентовано увагу на потребі прийняття принципово нового КПК Украї-

ни. Тож розгляд окремих положень Кримінального процесуального кодексу України, зокрема в частині регламентації негласних слідчих дій, виступає актуальним завданням, покликаним вимогами часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вагомий внесок у дослідження та вдосконалення нормативних засад кримінального процесу внесли К.В. Антонов, Д.О. Бабічев, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, О.М. Джужа, Е.О. Дідоренко, В.С. Зеленецький, Н.С. Карпов, М.Й. Курочка, Є.Д. Лук'янчикова, В.Т. Маляренко, Д.Й. Никифорчук, Ю.Ю. Орлов, М.А. Погорецький, А.В. Портнов, Б.Г. Розовський, Н.В. Сибільова, О.П. Снігерьев, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова, Л.В. Черечукіна, В.О. Черков, О.М. Чистолінов, М.Є. Шумило та інші вчені, які своїми науковими працями побудували теоретичний фундамент розробки нового Кримінального процесуального кодексу. У той же час, з огляду на радикальні новації зазначеного закону, ці питання й надалі потребують нових наукових розвідок.

Формулювання цілей статті. Метою статті є встановлення недоліків щодо регламентації негласних слідчих дій у новому Кримінальному процесуальному кодексі України та формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Відомий фахівець з кримінально-процесуального права академік Ю.М. Грошевий на одній з наукових конференцій, присвяченій реформуванню судоустрою, якось зауважив, що подібно до того, як на Сонці є плями, є плями і в певних законах [3, 33]. Не втрачає своєї гостроти це зауваження й у контексті обговорення нового Кримінального процесуального кодексу України, який також містить деякі недоліки й вади, що пояснюється, мабуть, намаганням знайти компроміс між декількома конкуруючими концепціями та поглядами на окремі процесуальні інститути. У той же час, з огляду на масштабність новацій, які чекають на кримінальне судочинство, потребує доповнення й іронічно-астрономічне спостереження Ю.М. Грошевого, оскільки крім "плям" у новому КПК з'явилися навіть "чорні діри", "туманності", а можливо й цілі "сузір'я" протиріч та неузгодженостей.

Перш за все, до помітних прорахунків нового кримінально-процесуального закону слід віднести деякі нормативні приписи, які є малопридатними для застосування, невдалими за конструкцією або помилковими за своєю суттю. Так, беззмисловим уявляється поло-

ження ч.5 ст. 271 КПК України про те, що "порядок та *тактика* проведення контрольованого постачання, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину *визначається законодавством*" (курсив наш - С.Є.). Але ж згідно загальноприйнятого та усталеного тлумачення терміну "тактика", зміст якого визначається як "способи, прийоми досягнення певної мети, лінія поведінки когось" [4, 1229] або як "розроблена на основі наукових положень й узагальнень позитивного досвіду оперативно-розшукової практики система спеціальних прийомів, спрямованих на найбільш ефективне рішення конкретних завдань" [5, 143-144], навряд чи доцільним та й взагалі можливим є визначення на законодавчому рівні всіх тактичних нюансів проведення таких негласних слідчих дій як контрольоване постачання, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину тощо. Більше того, відповідно до наказу СБ України 12.08.2005 р. № 440 "Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю" [6] відомості про організаційні й тактичні аспекти негласних заходів повинні мати гриф секретності "таємно" (п. 4.4.1) або, за певних умов, навіть "цілком таємно" (п. 4.4.4). Зрозуміло, що КПК має вищу юридичну силу, ніж наказ СБ України, але ж мова йде, насамперед, не про зазначену неузгодженість, а про те, що закон не має суперечити здоровому глузду. Відтак, варто позбутися у ст. 271 КПК України згадки про тактику та потребу її законодавчої регламентації, залишивши тактичні питання на відкуп криміналістичній науці та теорії оперативно-розшукової діяльності.

По-друге, невдалою уявляється назва такої негласної слідчої дії як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж. Виходячи з нормативного визначення, транспортна телекомунікаційна мережа - це мережа, що забезпечує передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу. В свою чергу, телекомунікаційна мережа доступу - частина телекомунікаційної мережі між пунктом закінчення телекомунікаційної мережі та найближчим вузлом (центром) комутації включно.

Відтак, якщо виходити із назви цієї негласної слідчої дії, втручання у приватне спілкування особи у такий спосіб допускається лише на рівні транспортної телекомунікаційної мережі, але не на рівні кінцевого обладнання. Проте зі змісту ч.2 ст. 263 КПК України стає зрозумілим, що втручання у приватне спілкування може здійснюва-

тися й на рівні кінцевого обладнання, тобто обладнання, призначеного для з'єднання з пунктом закінчення телекомунікаційної мережі з метою забезпечення доступу до телекомунікаційних послуг. Саме такий зміст вкладається в термін "кінцеве обладнання" Законом України "Про телекомунікації" [7], а види та умови його використання деталізовано у Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 [8]. Отже, виходячи з того, що кінцеве обладнання не входить до змісту поняття "транспортна телекомунікаційна мережа", назва ст. 263 не відповідає її ж змісту, є надто вузькою, невдалою. Вказавши в назві ст. 263 транспортну телекомунікаційну мережу в якості об'єкту застосування технічних засобів спостереження, законодавець формально обмежив та виключив застосування (впровадження) спеціальної техніки на кінцевому обладнанні, абонентських лініях зв'язку, абонентській проводці тощо.

З іншого боку, сам термін "транспортна телекомунікаційна мережа", запозичений, зрозуміло, зі ст.1 Закону України "Про телекомунікації", виявляється також незграбним, оскільки будь-яка телекомунікаційна мережа передбачає маршрутизацію, комутацію, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, проводових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням, а "передавання", здається, є синонімом "транспортування", через що стає очевидним невиправдане повторення, тавтологія: епітет "транспортні" уявляється зайвим, оскільки не може бути таких телекомунікаційних мереж, які не "транспортиують" сигнали, знаки, повідомлення. У цьому сенсі термін "транспортні телекомунікації" – одного поля ягода з такими словосполученнями як "перша прем'єра", "мокра рідина", "полум'яний вогонь" та іншими подібними.

Вищенаведені міркування уявляються достатніми підставами для відповідного корегування кримінального процесуального закону, результатом якого має стати зміна назви ст. 263 КПК зі "зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж" на "зняття інформації з телекомунікаційних мереж".

По-третє, бракує виваженості й у закріпленні гарантій діяльності представників окремих професій. Так, відповідно до положень ч. 2 ст. 275 забороняється залучати до конфіденційного співробітництва при проведенні негласних слідчих дій адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, – якщо таке спів-

робітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру. Доречним буде зазначити, що заборона залучення певних осіб до негласного співробітництва є певною законодавчою традицією. Так, положення щодо неможливості залучення до виконання оперативно-розшукових завдань медичних працівників, священнослужителів, адвокатів, якщо особа, щодо якої вони мають здійснювати оперативно-розшукові заходи, є їх пацієнтом чи клієнтом, було запроваджено ще у першій редакції Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" [9], прийнятого у 1992 році, й не зазнавало жодних змін до прийняття нового КПК, у прикінцевих положеннях якого передбачено розширення вказаної заборони та закріплення в Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" положення, ідентичного за змістом ч. 2 ст. 275 КПК України.

Розглядаючи положення ч. 2 ст. 275 КПК України, не важко встановити, що аналогічні вимоги містяться й у спеціальних законодавчих актах з питань професійної діяльності представників певного фаху. Наприклад, відповідно до положень ст. 26 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" [10] журналісти мають право на збереження таємниці джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду. Відповідно до положень вказаного закону журналісти також зобов'язані задовольняти прохання осіб, які надають їм інформацію, щодо збереження таємниці авторства. Журналістська таємниця згадується й у Законі України "Про інформацію" [11], згідно норм якого журналіст має право не розкривати джерело інформації або інформацію, яка дозволяє встановити джерела інформації, крім випадків, коли його зобов'язано до цього рішенням суду (ч. 3 ст. 25).

Подібні за спрямуванням гарантії передбачені й для служителів культу. Так, у ст. 3 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" [12] закріплюється, що ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих. Вказане положення цілком відповідає провідному принципу державної політики щодо релігії і церкви, відповідно до якого держава має захищати права і законні інтереси релігійних організацій, брати до відома і поважати їх традиції та внутрішні настанови.

Цілком виправданими з етичних міркувань виглядають і гарантії щодо нерозголошення лікарської таємниці, які законодавчо закріплені в Основах законодавства України про охорону здоров'я [13]. Так, відповідно до ст. 40 вказаного закону медичні працівники та інші

особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків, а при будь-якому використанні інформації, що становить лікарську таємницю, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта. Зазначеному обов'язку медичних працівників та прирівняних до них осіб, яким стали відомі конфіденційні відомості, кореспондує відповідне право пацієнта на таємницю відомостей про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про інші відомості, одержані при його медичному обстеженні.

Зрозумілою також є законодавча заборона щодо залучення до конфіденційного співробітництва нотаріусів, оскільки відповідно до ст. 5 Закону України "Про нотаріат" [14] представники цієї професії зобов'язані зберігати в таємниці відомості, одержані ними у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій. Потреба у збереженні професійної таємниці йдеться й у тексті присяги, яку приносять особи, котрим надається право займатися нотаріальною діяльністю. Для правильного розуміння цієї законодавчої вимоги слід розглянути й саме поняття "нотаріальна таємниця", яку з позицій внутрішнього змісту характеризує сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Гарантії професійної діяльності закріплено й у законодавстві, що визначає статус представників адвокатської професії. Так, ст. 10 Закону України "Про адвокатуру" [15] містить заборону будь-якого втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката відомостей, що становлять адвокатську таємницю. Забороняється також прослуховування телефонних розмов адвокатів у зв'язку з оперативно-розшуковою діяльністю без санкції Генерального прокурора України, його заступників, прокурорів Республіки Крим, області, міста Києва.

Повертаючись від короткого екскурсу щодо положень спеціальних нормативно-правових актів, які стосуються гарантій діяльності представників окремих професій, до аналізу ст. 275 КПК України, слід, перш за все, зосередити увагу на наступних моментах. Розмірковуючи над заборону залучення до конфіденційного співробітництва носіїв професійної таємниці слід погодитися з безумовно прогресивним характером цієї новели, яка в цілому відповідає ідеї справед-

ливості, загальноновизнаним демократичним цінностям, духу відкритого суспільства, вільного від атмосфери зайвої підозрілості й тотального контролю, що часто призводить до порушень фундаментальних прав і свобод. Але ж виникає питання: чому законодавець у визначенні гарантій професійної діяльності осіб, яким громадяни довіряють інформацію особистого характеру, обмежився лише заборорою їх залучення до конфіденційного співробітництва? Послідовним та логічним продовженням ідеї надання певних "імунітетів" у частині конфіденційного співробітництва виглядає запровадження аналогічних застережень в частині проведення інших негласних слідчих дій - аудіо-, відеоконтролю особи; арешту, огляду і виїмки кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем тощо. Вказані негласні слідчі дії, здається, містять набагато більше потенційних загроз охоронюваним законом правам та інтересам осіб, що потрапили до поля зору органів розслідування, оскільки є більш інтрузивними, проникаючими до приватної сфери інструментами. Тим більше, що вказані дії проводяться в умовах, коли ані особа, відомості про певні приватні (інтимні) сторони життя якої можуть стати об'єктом уваги органів розслідування, ані фахівець, якому ці відомості було довірено через його професію, гадки не матимуть про подібне втручання з боку правоохоронних органів.

Наступним моментом, який викликає непорозуміння, є те, що на відміну від законодавства, що безпосередньо стосується професійної діяльності представників певного фаху, КПК України фактично обмежує коло суб'єктів, зобов'язаних зберігати професійну таємницю певного виду. Так, якщо в ч. 2 ст. 275 згадуються, поруч з іншими фахівцями, адвокати та нотаріуси, то профільні закони, що визначають гарантії діяльності представників зазначених професій, серед носіїв професійної таємниці називають й інших осіб, які формально не мають відповідного статусу, але, виконуючи свої функції, мають стосунок до відомостей, що складають професійну таємницю.

Маються на увазі, насамперед, помічник адвоката, посадові особи і технічні працівники адвокатських об'єднань, яким, відповідно до ст. 10 Закону України "Про адвокатуру", забороняється розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці, і використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Ще більш складною є ситуація зі створенням належних умов збереження нотаріальної таємниці. Відповідно до ст. 8 Закону Украї-

ни "Про нотаріат" не лише професійні нотаріуси, а також стажисти нотаріуса та особи, які за певних умов виконують функції нотаріуса, зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю, навіть якщо їх діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами і нотаріальна дія або дія, яка прирівнюється до нотаріальної, не вчинялась. При цьому особливої уваги потребує коло осіб, які за певних умов можуть виконувати окремі нотаріальні дії. Згідно ст. 37, 38, 40 Закону України "Про нотаріат" такі функції здійснюються:

1) посадовими особами органу місцевого самоврядування (у населених пунктах, де немає нотаріусів) – в частині вжиття заходів щодо охорони спадкового майна; посвідчення заповітів (крім секретних); видача дублікатів посвідчених ними документів; засвідчення вірності копій (фотокопій) документів і виписок з них; засвідчення справжності підпису на документах; посвідчення довіреностей;

2) консулами (для вчинення нотаріальних дій за кордоном) – в частині посвідчення угод (договорів, заповітів, доручень тощо), крім іпотечних договорів, угод про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні; вжиття заходів до охорони спадкового майна; видача свідоцтв про право на спадщину; видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя; засвідчення вірності копій документів і виписок з них; засвідчення справжності підпису на документах; засвідчення вірності перекладу документів з однієї мови на іншу; посвідчення факту, що громадянин є живим; посвідчення факту знаходження громадянина в певному місці; посвідчення тотожності громадянина з особою, зображеною на фотокартці; посвідчення часу пред'явлення документів; прийняття в депозит грошових сум і цінних паперів; вчинення виконавчих написів; прийняття на зберігання документів; вчинення морських протестів.

3) головними лікарями, їх заступниками з медичної частини або черговими лікарями цих лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а також начальниками госпіталів, директорами або головними лікарями будинків – посвідчення заповітів осіб, які перебувають на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я, а також осіб, які проживають у будинках для осіб похилого віку та інвалідів;

4) капітанами суден, що ходять під прапором України - в частині посвідчення заповітів осіб, які перебувають під час плавання на цих судах;

5) командирами (начальниками) військових частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів - в частині посвідчення заповітів військовослужбовців, а в пунктах дислокації, де немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування також заповітів працівників, членів їх сімей і членів сімей військовослужбовців; посвідчення довіреностей зазначених осіб;

6) начальниками госпіталів, санаторіїв та інших військово-лікувальних закладів, їх заступниками з медичної частини, старшими або черговими лікарями - в частині посвідчення довіреностей військовослужбовців або інших осіб, які перебувають на лікуванні в таких закладах;

7) начальниками пенітенціарних установ - в частині посвідчення заповітів осіб, які тримаються в таких установах;

8) начальниками слідчих ізоляторів - в частині посвідчення заповітів осіб, які тримаються у слідчих ізоляторах.

Кримінальний процесуальний закон, на нашу думку, має чітко визначити правовий статус вказаних осіб в частині можливості або неможливості їх залучення до конфіденційного співробітництва. В іншому випадку безглуздо виглядає ситуація, коли нормами Законів України "Про нотаріат" та "Про адвокатуру" певним особам забороняється розголошувати нотаріальну та адвокатську таємницю, але за змістом КПК України жодних застережень в частині конфіденційного співробітництва з ними не існує. При спробах залучення громадян вказаних категорій до конфіденційного співробітництва вони неминуче постануть перед нерозв'язною дилемою, корені якої містяться у безсистемності правових норм щодо цього питання у КПК України та спеціальних законах, які визначають гарантії професійної діяльності.

Завершуючи розгляд заборони залучення до конфіденційного співробітництва представників певних професій, проблемних питань правового статусу стажистів нотаріусів, інших прирівняних до нотаріусів осіб, помічників адвокатів, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань, акцентуємо увагу на потребі більш чіткого законодавчого закріплення переліку осіб, які за умовами своєї професії або з морально-етичних міркувань не можуть виконувати завдання органів розслідування на конфіденційній основі.

Наступним недоліком КПК України в частині регламентації негласних слідчих дій є нормативне визначення їх максимальної тривалості. Якщо ситуація з регламентацією номінальних строків проведення негласних дій характеризується певною чіткістю та однозначністю, то правила їх продовження такими якостями похизуватися не можуть. Так, згідно ст. 246 КПК України, в рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення, який, у разі необхідності, може бути продовжений:

- прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням – до вісімнадцяти місяців;

- керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням – до шести місяців;

- начальником головного, самостійного управління Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, головного управління, управління Міністерства внутрішніх справ України та органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до дванадцяти місяців;

- Міністром внутрішніх справ України, Головою Служби безпеки України, керівником органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до вісімнадцяти місяців;

- слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому статтею 249 КПК.

Таким чином, для визначення максимально допустимих строків проведення негласних слідчих дій, перш за все, слід з'ясувати порядок прийняття рішень про їх проведення, оскільки саме від цього, в залежності від суб'єкта прийняття рішення (слідчий, слідчий суддя або прокурор) і визначатимуться, відповідно до ст. 246 КПК, реальні строки їх продовження.

Виходячи зі змісту глави 21 КПК України, переважна більшість негласних слідчих дій проводяться на підставі ухвали слідчого судді. До цієї категорії відносяться такі дії: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); арешт, огляд і виймка кореспонденції (ст. 261, 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обсте-

ження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

Рішення про здійснення контролю за вчиненням злочину (ст. 271) приймається виключно прокурором, а в разі, якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися у межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді.

Така негласна дія як виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272) здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора.

З іншого боку, незрозумілим залишається питання, до якої групи негласних слідчих дій, виходячи з їх розподілу за суб'єктами прийняття рішення, слід віднести аудіо-, відеоконтроль місця. У ст. 270, яка визначає поняття та порядок проведення цієї негласної слідчої дії, не вказується ані строк його проведення, ані суб'єкт, що приймає рішення про його проведення. Вважаємо, що за своєю сутністю аудіо-, відеоконтроль місця є лише різновидом такої дії як спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269), а тому і максимальний термін (6 місяців), і суб'єкт прийняття рішення (слідчий суддя) для аудіо-, відеоконтролю місця повинні визначатися, виходячи з вимог ст. 269 КПК.

Таким чином, розмежування негласних слідчих дій за суб'єктами прийняття рішення про їх проведення дозволяє визначити такі строки їх продовження.

Якщо, наприклад, торкатися негласних слідчих дій, дозвіл на проведення яких дає слідчий суддя, то відповідно до ст. 249 КПК, загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення цих негласних слідчих (розшукових) дій, не може перевищувати шести місяців.

Загальний термін проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271), виходячи з вимог ст. 246 КПК не може перевищувати 18 місяців. Але виникає питання: якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину є потреба у тимчасовому обмеженні конституційних

прав особи, що, як відомо, допускається лише на підставі рішення слідчого судді, то якими правилами слід керуватися при продовженні строку проведення цієї негласної слідчої дії – вимогами ст. 246 (тобто 18 місяців) чи ст. 249 (6 місяців)?

Ще більш невизначеними є правила продовження строків виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – єдиної дії з переліку негласних слідчих дій, проведення якої може здійснюватися на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування. Якщо при продовженні строку проведення цієї дії керуватися положеннями ст. 246 КПК, то максимальний термін виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації має дорівнювати 18 місяців (у разі отримання відповідного дозволу Міністра внутрішніх справ України, Голови Служби безпеки України, керівника органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства). Проте ч. 4 ст. 272 встановлює, що в разі необхідності термін виконання спеціального завдання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування. Отже, яким максимальним терміном обмежується виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – 18 місяцями чи строками досудового розслідування? Це питання здається не таким вже безглуздим і даремним, оскільки строк досудового розслідування може в окремих випадках перевищувати згадані 18 місяців, адже перебіг строків розслідування чітко регламентований лише з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку чи злочину, але не з самого початку досудового розслідування як такого.

Виходячи із вищезазначених зауважень, положення ст. 246 КПК щодо строків проведення негласних слідчих дій або продовження їх тривалості вступає у протиріччя з деякими положеннями §3 глави 21 УПК, що стосуються конкретних негласних дій, вносячи лише плутанину з цього питання. З огляду на вищенаведене, вважаємо, що не має потреби в нормі загального характеру, якою є ст. 246 КПК відносно строків проведення негласних слідчих дій, оскільки положення щодо цих строків або особливостей їх продовження закріплено у спеціальних нормах, які регламентують організацію проведення певної негласної дії, або у нормі, що визначає порядок ухвалення рішення

слідчим суддею. Тому варто позбутися згадування строків проведення негласних слідчих дій у ст. 246, що дозволить уникнути плутанини в цьому питанні у правозастосовній практиці.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Завершуючи висвітлення недоліків регламентації негласних слідчих дій та заходів щодо їх усунення, логічним продовженням викладених у статті міркувань може стати внесення до Кримінального процесуального кодексу змін та доповнень такого змісту:

1) ч. 5 ст. 271 викласти наступним чином: "Порядок та підстави проведення контрольованого постачання, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину визначається законодавством", виключивши положення про тактику та потребу її законодавчої регламентації;

2) назву ст. 263 викласти наступним чином: "Зняття інформації з телекомунікаційних мереж";

3) ч. 2 ст. 275 викласти наступним чином: "Забороняється залучати до конфіденційного співробітництва при проведенні негласних слідчих дій адвокатів, помічників адвокатів, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань, нотаріусів, осіб, зазначених у статті 1 Закону України "Про нотаріат", стажистів нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, – якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру";

4) виключити зі змісту ст. 246 положення щодо продовження строків негласних слідчих дій, закріпивши ці правила у спеціальних нормах, які регламентують проведення відповідної негласної дії.

Використана література:

1. Проект Кримінального процесуального кодексу України № 9700 від 13 січня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=9700&skl=7.

2. Висновок № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_590.

3. Грошевий Ю.М. Реалізація принципу доступності правосуддя у побудові судової системи України / Ю.М. Грошевий // Питання удосконалення судової системи України: матеріали науково-практичної конференції / Ред. колегія Ю.В. Баулін (голов. ред.) та ін. – Харків: Видавництво "Кроссруд", 2007. – С. 33-35.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов.ред. В.Т. Бусел. - К., 2002. - 1440 с.

5. Оперативно-розсыскная деятельность. Словарь-справочник. Автор-составитель В.Ю. Голубовский. - М.: Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России; СПб.: Издательство "Лань", 2001. - 384 с.

6. Наказ СБ України від 12 серпня 2005 р. № 440 "Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 09.11.2011 р.) // Офіційний вісник України від 09.09.2005 р. - 2005 р. - № 34. - Стор. 172. - Стаття 2089.

7. Закон України "Про телекомунікації" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 13.03.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 12. - Ст. 155.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" // Офіційний вісник України від 23.04.2012 р. - 2012. - № 29. - Стор. 21. - Стаття 1074.

9. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 19.05.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.

10. Закон України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 13.01.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 1. - Ст. 1.

11. Закон України "Про інформацію" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 13.01.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650.

12. Закон Української РСР "Про свободу совісті та релігійні організації" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 15.01.2009 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 25. - Ст. 283.

13. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 20.12.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 4. - Ст. 19.

14. Закон України "Про нотаріат" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 17.05.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 39. - Ст. 383.

15. Закон України "Про адвокатуру" (з відповідними змінами та доповненнями, в редакції від 23.09.2010 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 9. - Ст. 62.